sugune üles- ja eesostmine maal, igasugune „Schleichhandel“ nii võõraile kaupmehile kui ka kohalikele mõisnikele, rentnikele ja ametnikele. Kristina privileegium, mis aadlit, vaimulikke, rentnikke, ametnikke, raamatupidajaid, kupjaid ja teisi maal asuvaid isikuid, samuti ka venelasi ja teisi võõraid keelab kaupade konfiskeerimise ähvardusel maal kaubelda, kohustab samal ajal Tartu asevalitsejat rae palvel viimasele sõdureid salakauplejate jälgimiseks appi saatma. Konfiskeeritud kaubast läheb üks kolmandik linnale, teine — riigile, kolmas — asja ülesandjale (§ 24). Varssi peale Kristina privileegiumi maksmapanekut kaebab Tartu bürgermeister a. 1647 kindralkubernerile, et loata kauplemine maal õieti hoogu olevat läinud. Muu seas anduvat ka talupojad kauplemisele, ostvat mõnikord isegi suurte summade eest võõrailt kaupmehilt kaupa üles ja müüvat seda edasi. Viimane nähtus äratas ka Rootsi võimukandjas pahameelt: „Das die Bauern zu Kaufleuten würden, konnte seine Exellz nicht billigen noch loben“ [1]). Ikka ja uuesti palub raad asevalitsejalt sõdureid eesostu keelust üleastujate jälitamiseks. Mõnikord annavad säärased püügikäigud ka tagajärgi. Sellevastu püüti igapidi talupoegi mõjustada, et nad oma kaubad linna müügile tooksid, ja kanti hoolt, et maainimest ei tabaks linnas mingisugused halvad ootamatused. 1646. aasta privileegiumi järgi ei tohtinud keegi linna tulnud talupoega sundida sõitmiseks või mõneks muuks teenistuseks. Sõduritele, kes linnaväravais vahti pidasid, oli keelatud talupojelt midagi sunniteel võtta või raha välja pressida. Talupojale pidi võimalus kindlustatud olema linnas vabalt ja takistamatult liikuda. Lõpuks oli rael õigus teatavate ainetega kauplemist piirata, eriti nende väljavedu ära keelata. Tartus keelati kõnesoleval ajajärgul kõige sagedamini humalate, aga mõnikord ka teiste ainete, nagu linnaste, mee, otrade ja rukiste väljavedu.

Kuna kaubanduse alal linn end eesõigustega püüdis soomustada ja ikka valjumalt kinni hoidis määrusest, et võõras ei tohi võõraga kaubelda, pääsesid XVII aastasajal ka käsitööliste tsunftide korralduses eri-tööharude kinnisuse, eksklusiivsuse põhimõtted ikka enam võidule. Kasvav tööjaotus tõi endaga vanade käsitööde killustumise mitmeks haruks, milledest igaüks end valjude sundmäärustega püüdis teiste võistluse eest kaitsta. Eriti valjusti hakati nüüd järele valvama, et „jänesed ja käperdajad“ (Bönhasen und Pfuscher), s. t. isikud, kes ei olnud läbi teinud korralikku, tsunftimäärustes fikseeritud õppusaega, kuid siiski teatavas käsitöös püüdsid teotseda, ei kerkiks tsunftimeistritele kardetavaiks võistlejaiks. Kuid „jäneste“ arvu kasvamine oli tsunftide ikka suureneva kinnisuse loomulik tagajärg ega lasknud end sundmäärustega ega keeldudega nii kergesti kõrvaldada. Kaebused tsunfti-käsitöö halva kauba ja kalliste hindade üle on Rootsi ajal õieti sagedad. Nii kaebavad maa mõisnikud, et tsunftimeistrid töötavat aeglaselt ja väga halvasti; sel põhjusel eelistavad nad oma pärisorjade ja teiste maal asuvate „jäneste“ odavamat ning kättesaadavamat tööjõudu. Sääraste nähtuste vastu püüdis ka Tartu linn võidelda. Kristina privileegium kohustab raadi mitte ainult neid käsitöölisi, kel juba oma šraagid olemas, kaitsma, vaid ka teisi käsitöid varustama kasulikkude tsunftikorraldustega ja Tartu territooriumi piiridest eemaldama kõik jänesed ja käperdajad. Linna asevalitseja peab raele selleks oma abi andma, et maaomanikud ei peaks böönhaase. Kui kellelgi aadelmehel on teenija, kes mõnd käsitööd on õppinud, siis tohib see ainult oma isandale tööd teha, mitte aga võõraile isikuile (§ 27). Tartu raad seletab a. 1635 gildide kohta väljaantud sund-

1) Rae protokoll a. 1647, lk. 799.